Sejm czteroletni

Mowy ustawy i pisma zawarte w T. II. 1790–1791.

r. 1790.

1.) Albertrandi J. X. Uwagi nad wolnością drukowania 1. s. d.
2.) Chomiński Jan 2. 21/X.
3.) Co na tym sejmie koniecznie ustanowić potrzeba 3. s. d.
4.) Dekiert Jan.: List do Małachowskiego, marszałka 4. 3/X
5.) Glave Karol.: Projekt banku narodowego 5. 8/XII.
6.) Kaspary Jan: 6. 7/II, ~~6a~~
7.) Kościałkowski Tadeusz 7. 16/VIII.
8.) Krasiński Adam 8. 17/IX.
9.) Leszczyński 9. 10/VI. 1790.
10.) Lipiński Józef 10. 17/XI.
11.) Małachowski Stan. 11. 20/X. 12. 24/IX. 13. 16/XI.
12.) Moszyński Franc. 14. s. d.
13.) Ostrzeżenie o fałszywem doniesieniu pod hasłem włościan starostwa Wielońskiego. 15. 23/III.
14.) Piniński Wojciech: Projekt względem starostw. 16. s. d.
15.) Plenipotenci miast polskich. 17. s. d.
16.) Projekt o miejscu dla sejmów 18. s. d.
17.) " : Urządzenie fabryk 19. s. d.
18.) Prośba miasta Lublina 20. s. d.
19.) Prośba od officyalistów Skarbu Koron. 21. s. d.
20.) " miast Koron. i W. Ks. Lit. 22. s. d.
21.) Rozrządzenie zsypki zbożowej w Koronie i W. Ks. L. 23. s. d.
22.) Rzewuski Seweryn: Protestacya przeciw sukc. Tronu. 24. 25/IX.
23.) Rzewuski Józef: Manifest przeciw sukc. Tronu 25. 11/X.
24.) Skałański Francisz. Skarga. 26. 25/XI.
25.) Sokołowski Serafin 27. 10/VI.
26.) Sołtyk Stanisław: 28. 31/X.

27.) Stadnicki Franc. 29. 22/X.

28.) Stanisław August 30. 17/IX. 30a 15/III.

29.) Suplika miasta Kowala 31. 30/V.

30.) Świętosławski Wojciech 32. 15/VII.; 33 10/VIII.

31.) Taszycki Gabryel 34. 16/XI.

32.) Trzciński: Projekt względem starostw 35. s. d.

33.) Uniwersał skonf. stanów 36. s. d.

34.) Użalenie na wojewodę Żabę. 37. s. d.

35.) Zalecenie kommissyi skarbu koron. 38. 25/XII.

R. 1791

36.) Breza Stanisł.: 39. 4/I.

37.) Chołoniewski Ksawery: Reforma żydów 40. s. d.

38.) Czacki Michał: 41. 7/XI.

39.) Czarnołozki Adam 42. 24/X.

40.) Głos obywatela do stanów. 43. s. d.

41.) Gorzeński August: 44. 14/II.; 45. 17/V.

42.) Heyking Henryk. K. 46. 14/II.

43.) Karp M. F. 47. 24/I.

44.) Ledóchowski Ant. 48. 14/II.

45.) Leżeński Marcin. 49. 14/IV.

46.) Małachowski Stan. ~~II~~ Uniwersał. 50. 7/V.

47.) Matuszewicz Tad. 51. 5/V. ~~II~~

48.) Męciszewski Kasper 52. 12/VIII.

49.) Poniatowski Michał 53. 28/X. 54. 5/XII. 55. 5/XII [odm. ed.]

50.) Prawo pod tyt.: Miasta nasze krol. wolne 56. 18/IV.

51.) Rozgraniczenie dóbr w Provinc. koron. 57. 5/XII.

52.) Skorkowski Albin. Kazim. 58. 9/V.

53.) Sołtyk Stanisław 59. 27/X.

54.) Urządzenie wieczyste królewszczyzn. 60. s. d.
" " " 61. 19/XII.

55.) Trębicki Ant.: Projekt: Miasta nasze krol. 62 s. d.
" " " " " " 63. s. d.

56.) Trębicki Ant: Projekt Miasta nasze Krol. 64. s.d. [odm. cd]

57.) Uwiadomienie o corocznem deficit skarbu koron. 65. 28/X.

58.) Woycicki Jan 66. 6/VIII.

59.) Wolff de Ludinghau Jerzy 67. 17/II.

60.) Zajączek 68. 1/II.

61.) Załuski 69. s.d.

62.) Zasady do projektu o miastach 70. 14/IV.

63.) Zboiński Jan. 71. 6/IV.; 72. 14/IV.

P R O I E K T

Miaſta Naſze Krolewſkie w Kraiach Rzeczypospolitey.

Zapatruiąc ſię z żalem na upadek Miaſt w Kraiach Rzpltey, ktòrych ſzlady pozoſtałe na Ziemi, a pamiątka w Przywileiach Lokacyinych, i Nadawczych świadczą, iż ich ſiedliſka były niegdyś twierdze obronne Narodu, były ſkłady i ſchronienia Maiątkow Obywatelſkich, były zbiory Mieſzkańcow użytecznyh daiących wartość Urodzaiom Kraiowym, pomagaiących do pomnożenia bogactw Kraiowych przez ich obrot; Kiedy ſzukamy przyczyn tych ſmutnych odmian, poſtrzegamy ie widocznie w tym: iż Prawo Municypalne oſiadłościom Mieyſkim ſłużące, tak iak odzielnie Prawa Ziemſkie, ſłużą oſiadłościom Ziemſkim, traciły coraz z ſwoiey mocy, nie wſparte Władzą Prawodawczą i Exekucyiną Narodową: iż Oſobom i Familiom, których Urodzenie i powołanie do użytecznych Profeſsyi w Miaſtach przeznaczyły, ubywało coraz na czci, i przyſtoyności, i poważeniu Obywatelſkim: Jż naoſtatek przez naturalną w takim ſtanie rzeczy degradacyą, umnieyſzała ſię coraz liczba Obywatelow wolnych Mieyſkiego powołania, i ſtawała ſię przez to, coraz mniey ſilną, mniey gorliwą, mniey ſpoſobną do oparcia ſię przypadkom publicznym i ſpuſtoſzeniu w rewolucyach Kraiowych, mniey zdolną do podnieſienia ſię z upadku, a coraz bardziey ſtaiąc ſię nikczemną, ſtała ſię mniey dbałą o poprawę loſu ſwego. Te uwagi ſprawiedliwe maiąc przed oczami, a chcąc podać rękę Miaſtom Naſzym, i zachęcić tak Lud wolny Kraiowy, iako też Zagranicznych do oſiadania w nich; Po roztrząśnieniu Praw i Przywileiow przez Miaſta Koronne i Litewſkie przed Deputacyą od Nas wyznaczoną okazanych, uważywſzy, co z nich pożytecznego na przyſzłość wyiętym bydź może i potwierdzonym, co w naturze Miaſt, to ieſt: Siedliſk Obywatelſkich w ieden obręb zbliżonych do ich beśpieczeńſtwa i ſzczęśliwości potrzebnym bydź może. Naſtępuiące względem Miaſt i Mieſzczan w Kraiach Rzpltey, ogólne trwałe i nieporuſzone czyniemy poſtanowienia.

Wszystkie Miasta Koronne i Litewskie Przywileiami Lokacyinemi Poprzednikow Naszych Krolow Polskich i Wielkich Xiążąt Litewskich nadaniem Ziemi, na Osadę erygowane, nie wyłączaiąc tych, które zatraconych *iniuriâ temporum* Przywileiow okazać nie mogły, uznaiąc bydź Zgromadzeniem Ludzi wolnych, a Ziemię w Miastach przez nich osiadłą, takoż wsie i Territoria, gdzie iakie teraz są, do których Miast legalnie są przyłączone, własnością dziedziczną być uznaiemy; Tym zaś Miastom, ktorych Przywileie przypadkami zaginęły, za dowiedzeniem ich bytności, *Diploma Renovationis* z nadaniem Ziemi, iaką w aktualnym niewątpliwie teraz dzierżeniu zaymuią, wydamy.

A iako też Miasta wolne dla wewnętrznego między Obywatelami Rządu i Sądu, maią nadane sobie Prawa Municypalne, i Juryzdykcyą w Granicach Miast też Prawa exekwuiącą, tak ie przy tychże Prawach Municypalnych i Juryzdykcyi właściwey zachowuiąc, z pod wszystkich inney natury Juryzdykcyi, iakie są Trybunalskie, Ziemskie, Grodzkie, Woiewodzińskie, Starościńskie, Zamkowe, wyimuiemy i wyłączamy.

Juryzdykcyą zaś Marszałkowską, iako tylko Miasta Rezydencyonalnego pod bytność Naszą Królewską dotyczącą, do opisow Władzy teyże Juryzdykcyi właściwey odsyłamy. Chcąc iednak mieć przyspieszoną po Miastach Naszych Królewskich, w sprawach między Osobami prywatnemi sprawiedliwość, i zapobiegaiąc enerwacyi prawuiących się z stron odległych, dla tychże spraw między Osobami prywatnemi z Miast Królewskich (zamiast dotąd praktykowaney w Prowincyach Koronnych Starościńskiey Juryzdykcyi) naznaczamy pośrzedniczą Juryzdykcyą, do ktorey sprawy wszystkich Miast i Miasteczek Krolewskich każdego Woiewodztwa, ale tylko *ex appllatione* od Magistratu i Sądow Woytowskich, summę lub karę pieniężną sto Złotych Pol: przechodzące, aż do summy Tysiąca Zł: Pol: wartuiące, lub w ktorych kara pieniężna dwieście Zł: Pol: i wieży Mieyskiey dwa tygodnie przewyższać nie będzie, należeć maią; I takowe sprawy *præcisa appellatione*, sądzone będą. W sprawach zaś większey importacyi, appellacye od Magistratur prosto do Sądow Asses-

ſorſkich zakładane i dopuſzczone bydź maią. Ta Juryzdykcya będzie iedna w każdym Woiewodztwie do ſądzenia Spraw wyniknąć mogących między Oſobami prywatnemi z Miaſt Krolewſkich, w tymże Woiewodztwie umieſzczonych. Składać ſię będzie Sąd z Oſob dwóch Urodzenia Mieyſkiego, dobrze oſiadłych, które wybierane będą koleią z Miaſt w tymże Woiewodztwie będących, a Oſob dwóch Urodzenia Szlacheckiego, których My Krol, *per Reſcripta Noſtra Regia* w Urzędzie Kommiſſarza inſtrumentować będziemy do czaſu lat czterech.

Sąd ten Kadencye trzy co rok mieć będzie powinien, i Sądy te odbywać w Mieście Woiewodztwa niżey wyznaczonym. Komplet ſkładać ſię będzie naymniey z Oſob trzech, a w przypadku zdań równych przy Prezyduiącym rozwiązanie tychże zdań równości zoſtawać ma. Prezydencya zaś przy pierwſzym Kommiſſarzu *ex Ordine* Reſkryptem JKMci wyznaczonym być ma. Po odbytey każdey Kadencyi, też Juryzdykcye Rapport do Kommiſſyi Municypalney dawać winne będą, z wypiſem, ſiła Dekretow wydały; Sądy te odprawować ſię będą w Ratuſzu Miaſta wyznaczonego, w którym oraz konſerwowane bydź maią Dekreta i Protokuły teyże Juryzdykcyi; aby w tymże Sądzie Depaktacye i inne *abuſus* nie praktykowały ſię, Ordynacyą i Rotę Przyſięgi teyże Juryzdykcyi przepiſzą Sądy Naſze Zadworne Aſſeſſorſkie, *reſpective* w Prowincyach ſwoich.

Dla Miaſt Prowincyi Małopolſkiey Woiewodztwa Krakowſkiego teyże Juryzdykcyi, Miaſta *Krakow* naznaczamy, dla Sandomirſkiego *Radom*, dla Ziemi Chełmſkiey Woiewodztwa Bełſkiego i Lubelſkiego Miaſto *Lublin*, dla Miaſt Woiewodztwa Podlaſkiego *Drohiczyn*, dla Miaſt Woiewodztwa Kiiowſkiego i Bracławſkiego *Zytomierz*, dla Podolſkiego, *Kamieniec Podolſki*, dla Wołyńſkiego *Łuck*.

Dla Miaſt Prowincyi Wielkopolſkiey. Dla Woiewoiewodztwa Poznańſkiego, *Poznań*, dla Ziemi Wſchowſkiey *Wſchowę*, dla Woiewodztwa Kaliſkiego *Kaliſz*, dla Gnieźnieńſkiego *Gniezno*, dla Sieradzkiego i Ziemi Wieluńſkiey *Piotrkow*, dla Łęczyckiego, *Łęczycę*, dla Brzeſkiego Kuiawſkiego i

Jnowrocławskiego *Brzeście Kuiawskie*, dla Rawskiego *Sochaczew*, dla Płockiego i Ziemi Dobrzyńskiey *Lipno*, dla całego Xięstwa Mazowieckiego *Warszawę* naznaczamy.

Dla Prowincyi Wielkiego Xięstwa Litewskiego.

Co zaś do Miast Naszych w Wielkim Xięstwie Litt: *distinctim* mieć chcemy, i ustanawiamy, aby w sprawach mnieyszey wagi, iako to *in Causa Juris*, które pretensyi 1000. Zll: a *in causa facti*, które kary na dwa tygodnie więzienia nie przenoszą, Appellacye od Sądow Burmistrzowskich Radzieckich i Woytowskich, Ławniczych, Miast mnieyszych, ieżeliby strona która Dekretem nie kontentowała się, nie do Sądow Naszych Zadwornych, ale do Sądow Appellacyinych, które w Miastach większych, niżey wyrażonych mieć chcemy, na ostateczne rozsądzenie były zakładane, i przyimowane, a to w tym sposobie: Jż wszystkie Miasta Nasze Woiewodztwa Wileńskiego, Trockiego, Powiatow Oszmiańskiego, Lidzkiego, Wiłkomirskiego, Brasławskiego do Sądu Appellacyinego w *Wilnie*, Miasta Powiatow Grodzieńskiego i Wołkowyskiego do Sądu Appellacyinego w *Grodnie*, Miasta Xięstwa Zmudzkiego i Powiatow Kowieńskiego i Upitskiego, do Sądu Appellacyinego w *Kownie*, Miasta Woiewodztwa Nowogrodzkiego i Powiatu Słonimskiego, do Sądu Appellacyinego w *Nowogrodku*, Miasta Woiewodztwa Brzeskiego i Powiatu Pińskiego, do Sądu Appellacyinego w *Brześciu Litewskim*, Miasta Woiewodztw Mińskiego i Połockiego, Powiatow Orszańskiego, Rzeczyckiego i Mozyrskiego, do Sądu Appellacyinego w *Mińsku*. Appellacye od Dekretow w sprawach, iak wyżey, mnieyszey wagi zakładać maią. Sąd zaś takowy Appellacyiny w Miastach wyrażonych składać się ma, z Woyta, Burmistrzow, Radźcow, Ławnikow i Pisarza Radzieckiego w komplecie naymniey Osob siedmiu, i rozsądzać sprawy Appellowane według Prawa i sprawiedliwości bez żadnych zwłok i odkładow i bez dalszey Appellacyi. Sprawy także mnieyszey wagi, to iest: które wartości Tysiąca Złotych i kary dwòch Tygodni więzienia nie przechodzą, w tych Miastach większych, w ktorych Sądy Appellacyine determinuią się, przydarzone, za odsądzeniem ich w pierwszey Instancyi Burmistrzowskiey, lub Woy-

to-

towskiey, podobnie do *Sądow* appellacyinych tegoż Miasta w komplecie wyżey przepisanym zaappellowane, i tam ostatecznie rozsądzone bydź mogą. Dekreta zaś Sądow takowych appellacyinych, walor swóy i exekucyą mieć powinne, *etiam* z pomocą Woyskową, gdzieby iey potrzeba było. Sądy zaś takowe appellacyine, gdyby Sprawom z appellacyi przychodzącym sprawiedliwość odmawiały, i one w odwłokę puszczały, zaskarżone do Sądow Naszych Zadwornych przyzwoicie upomnione i ukarane bydź maią. Zostawuiąc zaś Miasta wolne przy Przywileiach tym Prawem określonych, wszystkie inne Przywileie, Konstytucye i zwyczaie ninieyszemu Prawu przeciwne uchylamy.

Obieranie przez Obywatelów Miast, własnego Magistratu, mianowicie Prezydentow, Burmistrzów, Woytow *salvis modernis* i wszelkich Urzędnikow, iako iest cechą wolności, tak przy tey wolności zostawuiąc Miasta Nasze, ażeby same obierały Magistratury swoie, tudzież, aby moc miały rozrządzenia czynić co do wewnętrznych porządkow, i tych uskutecznienia dozierać, mieć chcemy.

Staie się to odmianą rzeczy Ziemskich, iż mieysce iakie w Kraiach Rzepltey szczęśliwym położeniem ściągnie do siebie Osadę ludzi wolnych, ktorzy pomnożeniem przez handle, rękodzieła, lub inne godziwe zarobki maiątków swoich, dadzą mięszkaniu swemu przystoyną postać Miasta; w takowym zdarzeniu, ieżeli ziemia, na której ta Osada zbierze się, nie iest Ziemskim Prawem komu należąca, MY KROL, takowey Osadzie Dyploma *Erectionis* Miasta nowego z nadaniem Ziemi i Prawa Municipalnego wydać mamy. Jeżeli zaś takowa Osada zbierze się na gruncie Ziemskim dziedzicznym, lub gdzie iuż iest zebrana i zamieszkana, nie inaczey, iak za zdaniem i prożbą właściciela Ziemi, Dyploma Erekcyi i Prawa municypalnego mieyskiego z ubespieczeniem kondycyi przez tegoż właściciela z Osadą umówionych, wydać będziemy mogli.

Ponieważ nic bardziey zachęcać nie może do osiadania w Miastach Rzepltey ludzi użytecznych, iak wolność i bespieczeństwo

B

osobiście, przeto Prawo „Neminem Captivari, nisi jure victum permittemus." Jako służyć miało i do Osob Urodzenia Mieyskiego, tak i służyć ma, wyłączaiąc Bankrutow, ktòrzy albo kaucyą stawić maią, albo przytrzymanemi bydź powinni, tudzież osoby *in causis recentis criminis*.

Dobro powszechne Miasta każdego, to iest sprawiedliwość, obfitość wygody, ochędostwo, spokoyność, bespieczeństwo, równą sprawuią szczęśliwość Obywatelom wszystkim osiadłość gruntową w Mieście maiącym, iakiegokolwiek są oni urodzenia, powołania ròwnie prowadzą do Maiątków i pomagaią do pomnożenia bogactw Kraiowych. W tym względzie zaymuiąc ogolność Miasta każdego, mieć chcemy, ażeby ròwnie wszyscy bądź Szlacheckiego, bądź Mieyskiego Urodzenia ludzie, ktòrzy maią Possessye w Mieście, iakiegokolwiek są dostoieństwa, powołania, Professyi, Religii Prawo Municypalne w Miastach, w ktòrych maią swe Possessye przyimowali, i pod nim zostawali. Przyięcie Prawa Mieyskiego czynić się ma w następuiącey formie: = Iż każdy właściciel gruntu w Mieście, lub Domu, stanąwszy przed Magistratem obecnie lub przez Plenipotenta, lub przez pismo, uczyni oświadczenie w słowach: = Ja N. Nayiaśnieyszemu Krölowi i Rzeczypospolitey wierny, Prawu Municypalnemu i Zwierzchności Miasta N. w ktòrym maiąc Possessyą do Obywatelstwa się przyłączam, i że obowiązkom do tego stosownym podległym bydź chcę, to przyrzekam i zaręczam za siebie i następcòw moich. Po uczynionym takowym oświadczeniu, ma się zapisać, lub bydź zapisanym w księgę Obywatelòw Miasta.

Wszyscy Obywatele Miasta, ktòrzy maią Possessyą, iakiegokolwiek są urodzenia, dostoieństwa, powołania, Professyi, Religii (oprócz Zydòw, gdzie i iakowa bydź ma dla tych Mieszkalność osobnym Prawem ustanowiona będzie) maią Prawo bydź obieranemi do Urzędòw Mieyskich, wolność poszukiwania wszystkich zysków z Possessyi, z handlu, z Rzemiosł, i Professyi wypływaiących, a Osoby Urodzenia Szlacheckiego, wchodząc w Prawa Municypalne i sprawuiąc Professye Mieyskie, nie maią utracać zaszczytu Urodzenia swego i Prerogatyw do niego przywiązanych. Co uznaiąc, podnosiemy wszystkie Prawa ninieyszey Ustawie przeciwne.

Ponieważ Osoby Urodzenia Szlacheckiego mocą ninieyszego Prawa w część składaiącą ogół Rządu Municypalnego w Miastach wchodzić maią, więc reassumuiąc Artykuł 34. Konstytucyi 1550. Roku, ażeby z Professyi swoich pewnie iak i inni Miast Obywatele, Obowiązkom i Podatkom Skarbowym Rzepltey podlegali, mieć chcemy i ustanawiamy.

Składki zaś na publiczne wynikaiące potrzeby Miasta, formowane bydź mogą przez większość zdań zapisywanych Possessyonatów, a o użycie ktorych na prywatne zyski, lub aggrawacyą, każdemu w Sądzie przyzwoitym wolność czynienia zostawuiemy.

Z tegoż powodu otworzonego wstępu Osobom Urodzenia Szlacheckiego do posiadania Magistratur Mieyskich i sprawowania wspólnie z Osobami Mieyskiemi Juryzdykcyi Rządowych i Sądowych Miasta, Stanowiemy: iż ludzie wszelkiego Urodzenia, kondycyi i powołania zostawać maią z possessyi swoich pod Juryzdykcyą Mieyską (oprócz Spraw kryminalnych i uczynkowych przeciwko osobom Urodzenia Szlacheckiego, w Miastach zdarzonych). Podobnie Osoby Urodzenia Mieyskiego z uczynkow zdarzonych na gruncie niepodległym Juryzdykcyi Mieyskiey, odpowiadać powinny w tey Juryzdykcyi, do ktòrey należy mieysce uczynku, Osoby iednak, z osób swych Juryzdykcyi Duchowney podległe, z uczynkòw osobistych w teyże Juryzdykcyi Duchowney odpowiadać tylko maią. Ròwnie i Osoby stanu Woyskowego do Juryzdykcyi Prawem Seymu teraźnieyszego przepisaney należeć maią. Aby zaś w sprawach uczynku lub kryminału popełnionego w Mieście przez Osobę Urodzenia Szlacheckiego, sprawiedliwość niebawna i bezwzględna dawana bydź mogła, idąc wzorem tak Stanów *anni* 1521. 1527. iako i Konstytucyi Lat 1648. 1668. postanowiamy, aby każdy popełniaiący gwałt lub uczynek kryminalny Prawem opisany w Mieście, imanym był, czyli zatrzymanym przez mieyscowy Magistrat, czyli Urząd; Sądzenie iednak Sprawy tey uczynkowey, ieżeli między Osobami Stanu Szlacheckiego i Urodzenia Mieyskiego wynikną, bydź ma przez Sąd Grodzki, wraz z Osobą Urodzenia Mieyskiego, do teyże sprawy przez Magistrat

Urzędownie wyznaczoną. A w Sprawie kryminalney Magistrat rekwirować ma Gród właſnego Wdztwa, Ziemi lub Powiatu, aby, oprócz kadencyi, Sądy złożył, czego Gród pod karą 500. Grzywien odmówić nie będzie mógł, i w takiey Kryminalney Sprawie w Mieście popełnioney przeciwko Szlachcicowi od Osoby Mieyſkiey Kondycyi intentowaney, iedna osoba z Magistratu tego, gdzie Gród Sądzi się, przez Magistrat, wybrać miana w Sprawę nie wchodząca, wraz z Sądem Grodzkim zasiadać i Sprawę takowego rodzaiu sądzić będzie, a Gród, ktoryby niedopuſzczał Osobę Mieyſką do Sądzenia razem z sobą takowey Sprawy, tysiąc grzywien i dwa tygodnie wieży karany będzie. Też Sądy i Sprawy wszelkie niekryminalne uczynkowe przez Osoby Stanu Szlacheckiego w Miastach, przeciwko Osobom Mieyſkim popełnione, w Kadencyach sądzić będą i dla takowych Spraw Regestr Taktowy osobny ustanowić dozwalamy, który w każdey Kadencyi odsądzony bydź powinien. Gdyby zaś Magistrat nie wybrał Osoby do sądzenia Spraw takowych, na ten czas Gród sam decydować będzie, a w takiey sprawie *reconvencionaliter* pozwane osoby kondycyi Mieyſkiey, temuż Sądowi w tychże sprawach podlegać będą: w sprawach zaś Kryminalnych Appellacya do Trybunału bydź może dopuszczona. Sprawy zaś uczynkowe, w ktorych kary wieży tydzień i 300. Zło: przewyższać nie będą, *præcisa appellatione* sądzone *definitive* bydź maią.

Opatruiąc to: ażeby kapitały i Maiątki ruchome ludzi Mieyſkiego Urodzenia, zaięciem handlu i rękodzieł po rożnych Kraiach rozrucone, miały cel pewny okazany zbierania się w Kraie Rzepltey. iak Osobom Urodzenia Szlacheckiego, iest wstęp wolny, otwarty do Possessyi dziedzicznych w Miastach, tak nawzaiem Osobom Urodzenia Mieyſkiego, w czterech Miastach, każdey prowincyi Kor: to iest: N. daiemy wolność nabywania possydowania dziedzicznie Dobr Ziemſkich przez Sukcessye, lub nabycie także Dobr Krolewſkich przez Licytacyą, z obowiązkiem podlegania podatkom, powinnościom i Juryzdykcyom właściwym tychże Dobr. Innych zaś Miast Obywatele w Koronie, ſkoroby ktory Fabrykę iaką założyć w nabyć się maiących Do-
brach

brach obowiązał się, i zaręczył przed Kommissyą Skarbową, że też Kondycyą użytkiem dla Kraiu dopełni, czego dozor Kommissya Skarbowa mieć będzie, taż sama wolność nabycia Dobr takowemu Obywatelowi innych Miast służyć ma. Co się zaś tycze Prowincyi W. X. Litt: te przy dawnym Prawie, co do wolności nabywania Dobr zachowuiemy. Do żadnych wszakże Prerogatyw samemu urodzeniu Szlacheckiemu zachowanych, z Possessyi takowych Dobr, Osoby Urodzenia Mieyskiego należeć nie mogą.

W Stanach, w ktorych powołanie, zdatność i zasługi otwieraią Obywatelom sposob życia i nadzieię nadgrod, pozwalamy osobom Urodzenia Mieyskiego ubiegać się o mieysca i stopnie, i one posiadać, iakie są: w Stanie Duchownym Prelatury i Kanonie w Kollegiatach, Kanonie Doktoralne, w Katedrach, tudzież wszelkie inne *Beneficia*, *Secularia*, *vel Regularia*, wyłączaiąc fundusze dla Stanu Szlacheckiego poczynione. W Stanie zaś Zołnierskim, w każdym Regimencie (oprocz Kawaleryi Narodowey) aż do trzeciey części dla Obywatelow Urodzenia Mieyskiego, że mogą bydź umieszczonemi dozwalamy, a zacząwszy od Zołnierza lub Kadeta przez Stopnie żadnego nie preminąwszy, aż do Rangi Połkownika, dosługiwanie się tymże Osobom Urodzenia Mieyskiego wolne mieć chcemy. Ktoby zaś przez wszystkie stopnie Woyskowe, Rangi Pułkownika, żadney nieprzeskoczywszy dosłużył się, tym samym iuż Szlachcicem stanie się i Dyploma iemu wydane bydź ma, a takowa godność do stopniow wyższych Woyskowych nada mu mieysce. Także w posługach Skarbow i Dykasteryow innych Oboyga Narodow, na iakie sobie kto zasłuży Urzędy, drogą zdatności i dawności służby w rowney iednak proporcyi, iak i w Woysku, tę posiadać wolność mieć będzie.

Reassumuiąc dawne Przywileie, mocą których Miasta znacznieysze w Kraiach Rzpltey wysyłały Posłow na Seymy, i na wszystkie ziazdy publiczne Narodowe, oraz zamykaiąc te Przywileie w obrębie przyzwoitości i sprawiedliwości, ktorą bydź rozumiemy w tym, ażeby Miasta, tak co do

C

władzy Prawodawczey, iako też co do władzy Exekucyiney w Materyach do Miast stosuiących się, i prawem Municypalnym objętych, mogły *active* dawać swoie zdania, mieć chcemy, aby Miasta znacznieysze z każdey Prowincyi cztery: to iest w *Małey Polszcze* Krakow, Sandomierz, Lublin, Kamieniec Podolski; w *Wielkiey Polszcze* Poznań, Warszawa, Kalisz, Piotrkow, w *Wielkim Xięstwie Litt:* Wilno, Grodno, Kowno, Mińsk. Inne zaś Miasta miące 300. Domow Kupieckich i Rzemieślniczych Chrześciańskich, a nie rolniczych, czytać i pisać umieiących Obywateli, iako to: w *Małey Polszcze* Zytomierz, Luck, Bielsk Podlaski; w *Wielkiey Polszcze* Brześć Kuiawski, Płock, Łęczyca; w *Wielkim Xięstwie Litt:* Nowogrodek, Brześć Litewski, Pińsk, za odebranym od Nas przed Seymowym Uniwersałem, każde po dwóch Reprezentantow, czyli Plenipotencyaryuszow na Seymy umocowanych Jnstrumentem, tak co do Interessow Miast Kraiowych w powszechności, iako też co do Intereressow każdego Miasta, od ktorego są obrani i do potrzeb innych Miast im przyległych wysyłali, ktorzy to Reprezentanci Miast, mogą bydź obierani, rownie z Osob Urodzenia Szlacheckiego, iako i Mieyskiego, z Osob iednak Urodzenia Mieyskiego tylko Kupcy i celnieyszych Rękodzieł Maystrowie Possessyonaci, na Reprezentantow bydź maią obierani, a pod Jmieniem Posłow Municypalnych mieysca na Seymie mieć będą po Posłach Ziemskich, *Vocem* zaś *Activam* na Seymach mieć będą, tylko w materyach uchwały podatku z Miast, w rzeczach handlu wnętrznego i zewnętrznego Kraiowego i innych do Miast stosuiących się, lub z niemi związek maiących, podług Prawa Municypalnego. Wyznaczeni także być mogą do słuchania Rachunkow Skarbowych. W innych zaś Materyach *Vocem Activam* mieć nie będą.

W Kommissyach Skarbowych Rzplitey, w Kommissyach *vel* Kommissyi Municypalney, czyli Policyi, po dwóch Kommissarzow w każdey, a w Sądach Naszych Zadwornych, żeby po dwóch Assessorow od Miast podobnież Kupcow i Celnieyszych Rękodzieł Maystrow dobrze osiadłych, zasiadać *cum Activitate* mogli, mieć chcemy. Ktorych obierać będą Posłowie Municypalni na Seymie z Kandydatow w Mieście iakimkolwiek

osiadłych, sposobem obierania Kommissarzow, dla Posłow Ziemskich opisanym.

Do Kommissyow także Porządkowych, czyli Cywilno - Woyskowych w Woiewodztwach, Ziemiach, i Powiatach obrani bydź maią Kommissarze Municypalni od Miast, czy to z Osob Urodzenia Szlacheckiego, czy Mieyskiego, byle w Mieście Possessyą maiących, po czterech do każdey Kommissyi, podług porządku opisać się mianego, z których Miast wybor takowych Osob na Kommissarzy uczynionych bydź ma; którzy do Rezolucyi Interessow w rzeczach Mieyskich należeć maią. W iakiey zaś kolei Kadencyi ci czterey Kommissarze na Sessyach Porządkowych zasiadać maią, też Kommissye Porządkowe ułożą.

Gdy po ustałym szafunku Dobrami za Krolewskie mianowanemi tychże Dobr, a zatym i Woytostw dotąd Miastom nie inkorporowanych po Miastach będących, Urządzenie Kommissyom Skarbu Koron: i Litewskiego polecone zostało, przez wypuszczenie zaś Woytostw Juryzdykcyonalnych po Miastach, za Licytacyą, takie Osoby do Possessyi onych przeiśćby mogły, ktoreby do Administrowania sprawiedliwości w Mieście nie były zdatnemi, stanowiemy: Jż *post extincta Jura* Woytow teraznieyszych z Stanu Szlacheckiego Uprzywileiowanych, Magistraty sposobem o Elekcyach Urządnikow Mieyskich przepisanym, Woytow, bądź Szlachty tey, ktora Prawo Mieyskie przyimuie, bądź z Mieszczan co rok do Administrowania sprawiedliwości obierać będą. Prowentami także Woytowstw maiących siedliska w okręgu Miast Lustracyami opisanemi, Magistraty zawiadywać maią. Z ktorych intrata, podług świeżo postanowionego Prawa, do Skarbu Koronnego i Litewskiego w Ratach zwyczaynych wnoszona być powinna.

Chcąc dążyć coraz bardziey do wydoskonalenia Rządu Municypalnego w Kraiach Rzpltey, a uważaiąc, że Prawa Municypalne dotąd Miastom Naszym nadane i z natury swoiey są Prawa Exotyczne, i przez dawność wiekow i odmianę rzeczy, do których się w dzisieyszym wieku te Prawa stosować maią, potrzebuią przeyrzenia, roztrząśnienia, odmian, mieć chcemy; ażeby

Kommiſſya Municypalna wyznaczyła Oſoby w Prawach tych przeyrzałe, a światłem i cnotą znakomite bądź Urodzenia Szlacheckiego, bądź Mieyſkiego, ktoreby z tych Praw Municypalnych, Exotycznych, uformowały Statut Kraiowy Municypalny, odmieniaiąc, przydaiąc, uymuiąc, i Nam takowy Statut podczas Seymu do Approbaty podały, ktory nie wprzod brać będzie mogł exekucyą, iako po otrzymaney takowey Seymowey approbacie.

1
3
9
17
28
25
30
40
41
47
53
59
60
63